

HISTORISK TIDSKRIFT
(Sweden)

125:2. 2005

Historia som vetenskap

Av Göran B Nilsson

Det förflutna sträcker sig ända fram till nuet. Detta påstående är en fundamental utgångspunkt för mina resonemang i det följande och torde inte vara kontroversiellt. Men det blir det, om man kopplar det samman med ett annat, likaså allmänt accepterat påstående: Historikerns uppgift är att beskriva det förflutna. Ty slutsatsen blir den, att vi alla dagligen och stundligen är historiker, som bearbetar vad jag kallar den pågående historien, var-dagshistorien, där minnet fungerar som vårt portabla riksarkiv.

Behöver jag ens ge något exempel på detta för att övertyga läsaren? När jag inom kort tänker ge mig i väg för att dricka kaffe, så lägger jag mina inre, historiska arkivkunskaper till grund för min handlingsprognos, räknar med att Konditori-Bageriet ligger kvar där det låg i fjol och i går, har samma öppettider, accepterar mina sedlar som betalning, erbjuder ungefär samma sortiment och så vidare. Det brukar fungera. Men säker kan man aldrig vara, och det är det som är människans lott: att forma sitt liv under ständig principiell osäkerhet, något som en historieteoretiker aldrig bör glömma.

En grundläggande poäng med mitt inledande resonemang är påståendet att samma teorier och metoder som avser att åstadkomma en god (sann, giltig, fruktbar) pågående historieskrivning också bör vara giltiga för annan historieskrivning, till exempel den som bedrivs vid våra universitet, och som kan sammanfattas under namnet konventionell historieskrivning. Ty var går gränsen mellan var-dagshistoria och proffshistoria? I tid ingenstans såvitt jag kan finna.¹ Däremot lämnar Arne Jarrick ett intressant förslag till en annan

1. En naturlig tidsgräns förr, som numera måste betraktas som överspelad, är mannaminnet, dvs den tidpunkt, då det inte längre existerar några förstahandsvittnen. Jämför därom Göran B Nilsson, "Historia som historia", *Historisk tidskrift* 1990:2, omtryckt i Göran B Nilsson, *Den lycklige humanisten. Tio offensiva essäer*, Stockholm 1990, s 78ff.

Göran B Nilsson, f 1934, f d docent i historia (1967), var 1985–1999 professor i Tema Teknik och social förändring, Linköpings universitet. Nilsson har bland annat skrivit *Banker i brytningstid* och en sammanfattande biografi över A O Wallenberg, *Grundaren*, som under våren 2005 utges i engelsk och fransk översättning. Då kommer också *Nytt Norsk Tidsskrift* att publicera en provokativ uppsats om "Den konfliktfria unionen. Harmoniliberalerna vid makten 1861–1870". Framtida forskning på sparlåga kommer att ägnas åt historieteori.

Adress: Bäcksholmsgatan 5, 531 50 Lidköping

E-post: goran.b.nilsson@nilssonunionen.e.se

typ av demarkation mellan de båda, som jag återkommer till. Men först några reflexioner över sanningens, sunda förnuftets och källkritikens roll i vardagens historieskrivning.

Sanning, sunt förnuft och källkritik till vardags

Sanning är ett plusbegrepp och såsom sådant lätt utsatt för missbruk. Men fördenskull är det inte oanvändbart, framför allt därför, som Jarrick understryker, inte bara världshistorien utan också vardagshistorien är full av erfarenheter av sanningens motsats, lögnen. Den sanning eller lögn vi kan fastställa förmår visserligen aldrig att uppfylla högt ställda kunskapsteoretiska krav, däri har relativisterna rätt. Men den är i vardagliga sammanhang fullt tillräcklig för att fungera i praxis, det vill säga i en vidsträckt kommunikativ gemenskap, vars gemensamma nämnare i fråga om värderingar och analysinstrument kan kallas det sunda förnuftet – som förvisso inte alltid är sunt och som därför är av stor vikt för en kulturvetare att ifrågasätta.² I samma praxis förekommer dessutom ymnigt en rad gradskillnader mellan sanning och lögn, (möjligen, troligen, säkerligen med flera), som kan sammanfattas under begreppet sannolikhet – i betydelsen grad av visshet. Jag återkommer till dessa sannolikhetsmarkeringar i nästa omgång och nöjer mig här med anmärkningen, att de i vardagslivet utfärdar mer eller mindre kraftiga varnings signaler mot att lägga det sannolika påståendet till grund för framtida handlande (inklusive tänkande), till skillnad från sanningar, som ger en säker grund, och osanningar eller lögn, som inte duger alls.

Känner proffshistorikern igen situationen? Förhoppningsvis, och vad är anarnas alternativet? Roddy Nilssons svar å postmodernisternas vägnar är att "historieskrivning i första hand inte handlar om att söka den historiska sanningen utan om att skapa meningsbärande berättelser om vårt förflutna". Till detta välmentat råd kan vardagshistorikern göra två anmärkningar. För det första att fastställandet av vad weibullarna kallade säkra fakta – det vill säga sanningar giltiga för en vidsträckt kommunikativ gemenskap – visserligen inte räcker till för att *uppföra* några mera avancerade historiska konstruktio-

2. Vilket jag också gör i den av Roddy Nilsson refererade uppsatsen, Göran B Nilsson, "Den källkritiska processen. En studie i sunt förnuft", *Scandia* 2002, omtryckt i Göran B Nilsson, *Djupast sett. Tolv tankeväckande essäer*, Stockholm 2004, s 128–154, där jag kritiserar inte bara den naive realists sunda förnuft utan också det weibullska sunda förnuftet, som jag där kallar det vetenskapliga. Jämför för övrigt också min biografi över André Oscar Wallenberg, *Grundaren*, Stockholm 2001, där ett genomgående tema är hur det traditionella sunda bondförnuftet – först i bondeståndet och därefter i lantmanpartiet – reser sig som en mur mot de modern-vetenskapliga ekonomiska läror, som A O Wallenberg propagerar för i bankpolitiken.

ner; här måste andra teorier till. Däremot har säkra fakta inte bara "annalistisk" betydelse utan kan vara fullt tillräckliga för att *ifrågasätta eller rasera* sådana konstruktioner, uppförda på osäker eller falsk grund.³

Vad det för det andra gäller de meningsbärande berättelserna, tycks postmodernistens krav (endast?) vara estetiskt-stilistiska. För historikern gäller det sålunda enligt Nilsson att vara hemmastadd i de (ospecificerade) "lingvistiska praktiker, som står honom till buds. Den historiker som inte behärskar dessa tekniker kan aldrig skriva en övertygande berättelse oavsett hur många nya och intressanta fakta han eller hon funnit". Låt mig gentemot detta påstående anföra en sedelärande berättelse, som handlar om var-dagens yrkeshistoriker par préférence, mediafolket. I en dagstidning kunde sålunda för ett antal år sedan läsas en stort uppslagen artikel om en långtradare lastad med whisky, som efter en krock under natten hade fortsatt flera kilometer längs vägen, under det att spritlådorna trillade av i den oländiga terrängen ända tills långtradaren (med sin berusade förare) hamnade i diket. Bärningen av lasten beräknades ta minst en vecka.

Se det var en berättelse, som visade sig få en mycket övertygande effekt: vägen blockerades av personbilar från läsekretsen. Dock troligen mindre därför att journalisten hade behärskat sina lingvistiska praktiker, än därför att artikeln hade så många nya och intressanta fakta att erbjuda. Nya och intressanta, men tyvärr inte sanna, eftersom artikeln publicerades den 1 april, ett datum som FN eller EU borde upphöja till Källkritikens dag.

Farväl Roddy Nilsson, och välkommen Maria Ågren, som serverar mig nästa exempel på silverbricka, och detta har en betydligt allvarligare karaktär. Ty även om Hans Blix (enligt Ågrens referat) inte uppträdde som en fullfjädrad källkritiker teoretiskt, gjorde han det praktiskt. Utgångspunkten var sålunda, som den skall vara, en klar motsättning mellan två påståenden, där bägge sidorna – således även Hussein-sidan – kunde misstänkas för tendens. Men eftersom källkritik inte bara är en destruktiv teknik, vilket mången tydligen fortfarande har för sig, utan också en konstruktiv metod, måste källkritikern överväga huruvida han kan komma vidare genom att dra in nytt material i undersökningen. Och i det här fallet var det möjligt, eftersom påståendena från å ena sidan USA och Storbritannien och å andra sidan Irak hade testbara implikationer, det vill säga att massförstörelsevapen existerade respektive icke existerade i Irak. "Bara" att leta på plats alltså. Sorgligt nog hann den

3. Jämför nedan, s 199f. Här kan Weibullarnas verksamhet vara exempel nog på det proffshistoriska planet, se därom Rolf Torstendahls bidrag i föreliggande häfte.

konstruktive källkritikern inte fullfölja sin undersökning, innan kriget bröt ut. En klen tröst är och förblir det, att segermakterna slutförde den och där- efter erkände att Hussein hade haft rätt: en sällsynt framgång för sunda för- nuftet i ett läge, där det brukar ersättas av konspirationsteorier eller andra immuniseringsstrategier.

Behöver jag påpeka att proffshistorikern ofta uppnår sanna och fruktbara resultat med samma metod? Och det ofta i ett bättre forskningsläge än Blixs, eftersom sekretesstämplarna och hemlighetsmakeri inte hindrar henne från att fastställa att Gustaf III lät klä ut svenska soldater till ryska, eller att den officiella neutralitetspolitiken efter andra världskriget inte hindrade Sverige från inofficiell samverkan med västmakterna. Men å andra sidan ofta i ett sämre läge, till exempel när det gäller tidig medeltid, där endast ett slump- artat nyfynd av en stamp kunde avgöra tvisten om huruvida Sveriges äldsta mynt har slagits i Sigtuna eller i Sätuna.⁴

Att re-konstruera en redan-konstruerad verklighet

Jo tack, jag fick mitt vanliga kaffe på konditoriet, och därtill en oprövad kaksort, en nöttopp, som jag genast lade in i arkivet för framtida använd- ning.

Var-dagshistorikerns arbete är verkligen i mångt och mycket inriktat på kortsiktig löpande utvärdering av triviala ting och dito prognosverksamhet, baserad på direkt observation. Så långt passar den historieskrivningen inte in i Arne Jarricks definition av historievetenskapens särart. Men till kaffet tog jag mig också tid att gratisläsa *Göteborgs-Posten* för att lägga lämpliga delar på minnet, och där fanns det gott om artiklar som uppfyllde kravet på Jar- ricks historiker, det vill säga att författaren utan någon direkt observation "söker spåren av det som skedde förut" utan möjlighet "att ändra på det vi sö- ker kunskap om medan vi söker kunskap om det och följaktligen inte [kan] ordna så att det händer igen".

Det ledarskribenten Fredrik Tenfält inte kunde observera eller arrangera efter sina intentioner vare sig förr eller senare var det danska folketingsvalet, som bestods en utförlig beskrivning och därtill en analys, som huvudsakligen var inriktad på framtiden men även hade ambitioner att förklara det skeddade:

4. Västgötaskolan (Mac Key) misstänker dock att stampen är en sentida förfalskning. Muntligt med- delande från professor emeritus Peter Sawyer, Trondheim.

Valets store förlorare är socialdemokraternas Mogens Lykketoft, som redan på valnatten i ett känslomättat anförande tvingades [!] tillkännage sin avgång [...] i denna första valrörelse som partiledare framstod han som en föråldrad politiker utan förmåga att kommunicera kampglädje och positiva budskap [!].

Med ett valresultat under 26 procent är situationen minst sagt allvarlig för socialdemokraterna, där spåren av striderna kring den för 15 år sedan avsatte partiledaren Svend Auken fortfarande lever kvar [!]. Det kommer att ta lång tid innan socialdemokraterna har hämtat sig efter det här valet [!].⁵

Ja, detta citat kan man mycket väl föreställa sig återkomma ordagrant som text i Sofia Mobergs B-uppsats i historia om säg 15 år, bara med presens och futurum utbytta till imperfektum. Men då förhoppningsvis försett med text eller fotnoter som med hjälp av ackurata, relevanta och adekvata källor (inklusive den sk litteraturen) ger större trovärdighet åt de påståenden och värderingar som här markerats med [!].⁶ I varje fall vad den sista meningen anbelangar kommer den relativt oskolade framtida historikern att sitta med alla trumf på hand gentemot Tenfält, eftersom hon har tillgång till facit. Vilket till och med kan innebära en radikal omvärdering av Tenfälts var-dagliga historieskrivning utan nämnvärda besvär:

En och annan/många/alla menade att det skulle ta lång tid för socialdemokraterna att hämta sig efter valnederlaget år 2005. Men på grund av - - - och - - - gjorde partiet en snabb comeback och erövrade redan vid nästa val absolut majoritet i folketinget.

Förändringen mellan år 2005 och år 2020 må vara minimal eller maximal. Oavsett vilket är utsikten stor, så länge proffshistorikerna fortsätter med sin nuvarande praxis, att framställningen av år 2020 kommer att vara mera tillfredställande än Tenfälts och i varje fall ett uttryck för yrkeshistorikerns ambition att *förbättra den föregående historieskrivningen*, ytterst den historieskrivning som bedrivs dagligen i den ständigt pågående historien.

Däremot kan proffshistorikerns uppgift ingalunda vara den att fastställa

5. *Göteborgs-Posten* 10/2 2005, s 2.

6. Detta gäller inte minst påstående nummer 2 (den föråldrade och kommunikationssvage L), där man kan hoppas, att den av Eva Blomberg med all rätt framhävda bildanalysen vid det laget har försett historikern med skarpa instrument.

wie es eigentlich gewesen, hur det gick till i verkligheten, eftersom människans verklighet ofrånkomligen är och förblir en social konstruktion. Visserligen och tursamt nog uppvisar denna konstruktion till stora delar en anmärkningsvärd stabilitet i tid och rum, som ger oss anledning tro att den står i samsvar med den "riktiga" verkligheten, den som existerar oberoende av människans uppfattning av densamma. Men att det sunda förnuftets isomorfi kan vara bedräglig har med all önskvärd tydlighet demonstrerats av de moderna naturvetenskaperna i deras framgångsrika arbete att demolera antropocentriska och antropomorfa världsbilder.

Och ändå rör de sig. Ty i samhällslivets praxis har också klart ovetenskapliga föreställningar fungerat hyfsat, även när de har medfört diskutabla sociala konsekvenser. Så länge bonden har myllat ned sina frön i jorden vid rätt tidpunkt har det också blivit skörd, oavsett om han samtidigt blotade till asarna med mänskooffer eller om han nöjde sig med att under nutida ledning av en pastor i Ryda bära en medeltida skulptur runt åkern och instämma i prästens förbön för bland annat SMHI.⁷

Nej, historikerns uppgift är inte att rekonstruera en verklighet utan att göra en förbättrad konstruktion av en redan konstruerad verklighet. Därvid har hon att uppfylla Rolf Torstendahls miniminormer och ta diverse objektiverande metoder till sin hjälp, däribland källkritikens. Och hon har som nyss framgått stora chanser att lyckas. Vad gäller det danska valet är mina möjligheter att i nuläget skriva kvalificerad var-dagshistoria ytterligt små redan av arbetsekonomiska skäl. Jag får liksom Tenfält, om än förhoppningsvis i mindre grad, lita på andras auktoritet. För övrigt kan jag inte ens i djupt personliga sammanhang lita på att min uppfattning av verkligheten också är den verkliga verkligheten. När jag exempelvis höll upp konditoridörren för en äldre dam, var det då verkligen för att jag är en så godhjärtad människa? Är jag inte snarare en egoist, som kallt räknar med att återfå samma tjänst när min egen ålderdom behöver den? Eller kan det vara så att jag omedvetet sitter fast i en gammal vana, ett tvivelaktigt uttryck för en föråldrad könsrollsuppfattning? Eller att jag rentav, medvetet eller omedvetet, på ett listigt, skenaltuistiskt sätt vill lämna ett aktivt bidrag till vidmakthållandet av en mansdominerad samhällsstruktur?

Svåra frågor, som troligen inte blir lättare för en framtida proffshistoriker att besvara. Men facit har hon dock i handen, och redan det möjliggör för

7. Detta är sant, ty det har stått i tidningen (med bild). *Nya Lidköpings-Tidningen* nämligen, men dessvärre tycks jag ha kastat det länge ömt värdade klippet (från tidigast 1976).

henne att anlägga nya fruktbara perspektiv på situationer och skeenden, som varit omöjliga att åstadkomma för de samtida iakttagarna och kreatörerna. När Joseph Haydn komponerade sina sex stråkkvartetter opus 20 år 1772, kunde han omöjligt förutse, att hans radikalt omstöpta sociala konstruktion skulle bli klassisk, det vill säga ett slitstarkt underlag för framtida kompositörers förmedlande av djupa musikaliska upplevelser oavsett konsumentens klass eller kön eller belägenhet i tid och rum.⁸

Sammanfattningsvis föreligger enligt min mening alltid en historieuppfattning i individuell och samhällelig praxis, när det gäller situationer och skeenden i det förflutna.⁹ Yrkeshistorikern startar därför aldrig från scratch och har i princip ett tacksamt spel, när det gäller att förbättra denna uppfattning. Därigenom gör hon uppenbar individuell och samhällelig nytta. Detta är mitt positiva budskap till proffshistorikern.

Sikta mot stjärnorna eller skogsbrynet?

Mina goda råd till historikern ovan och nedan är att sikta mot skogsbrynet. Dessvärre siktar många proffshistoriker hellre mot stjärnorna. Det är en aktningvärd men penibel position, som i detta nummer tydligast intas av Maria Ågren. Hon förespråkar en *histoire totale* som historievetenskapens mål, en totalhistoria som med sitt helhetsperspektiv gör rättvisa åt både det unika och det generella i de komplexa förloppen och som heller inte försummar att göra rättvisa åt förbisedda grupper, som inte haft andliga eller materiella resurser nog att deponera sina berättande källor i arkiven.¹⁰

Ågren är väl medveten om svårigheterna att uppnå detta höga vetenskapliga ideal, och jag medger gärna att de har blivit betydligt större sedan 1973, då jag påpekade vissa betänkliga följder av att historikerna – lovvärt nog – hade vidgat sitt traditionella perspektiv utöver politikens och Sveriges (Europas) snäva gränser. Och samma utveckling kommer obönhörligen att fortsätta med tidens gång; det är en logisk följd av postulatet att det förflutna sträck-

8. I skrivande stund anländer ett auktoritativt stöd för min beskrivning i form av en artikel "How to be the Boss", i *BBC Music*, March 2005, s 36ff, där violinisten Paul Robertson karakteriserar musikformen stråkkvartett sedd från exekutörsidan som en "notoriously challenging musical model, originally conceived by Haydn to encourage the most serious and intense examination of relationship, and profound selfexamination".

9. Jämför därom nedan, not 24.

10. Maria Ågren tycks mig något nedvärdera den traditionella källkritikens problematisering av källproducenternas tystnad. Jämför exempelvis Erik Arups varning (i Seignobos' efterföljd) för faran att en historiker som bara lyssnar på de medvetet berättande källorna "i saa fald vilde komme i den stilling, at de, der har skrevet, altid har ret, de, der har tiet, altid har uret", citerad efter Göran B Nilsson, "Om det fortfarande behovet av källkritik", *Historisk tidskrift* 1973:2, s 193f.

er sig ända fram till nuet. Betänk alltså utifrån vårt var-dagshistoriska synfält de enorma svårigheter som väntar framtida proffshistoriker, när det gäller att göra vetenskaplig rättvisa åt vår nutida *histoire totale*, omfattande sex och en halv miljarder människor fullt sysselsatta med att skriva komplex och unik var-dagshistoria inom ett mycket stort antal skiftande kulturer och andra överbestämmande, materiella strukturer.

Storhetsvansinne! blev min slutsats, och utan att fördenskull kasta yxan helt i sjön, tonade jag ned ambitionerna och bytte yrkestitel från historiker till retrospektiv processanalytiker. Ågrens ideal har jag dock med mig som ett memento mot megalomani, men att ta det på fullt allvar leder till diverse ofruktbara följder, såväl teoretiskt som praktiskt.

Teoretiskt ställer totalambitionen till det, eftersom historikerna inte ens i samlad tropp har en chans att tillgodogöra sig all önskvärd empiri och teori för sin strukturering, beskrivning och tolkning av världens gång. Här måste nödvändigtvis ett urval ske efter väl motiverade teoretiska kriterier, som tillåter forskaren att lägga åt sidan så mycket källmaterial som möjligt för att i stället koncentrera sig på väsentligheterna. Det är kanske mot den bakgrunden man ska se den acceptans som till och med liberalen Sven A Nilsson i Uppsala visade gentemot den historiematerialistiska skolan. Men Marx slog dessvärre slint på nytt, och någon totalhistorisk efterföljare har inte kommit till min kännedom.

Ett allt mer påtagligt krx har alltså blivit att proffshistorikern i sina syntetiska, övergripande framställningar mindre än någonsin kan göra anspråk på att stå i Sanningens tjänst. Tidsbundenheten och subjektiviteten slår igenom nu som förr, även om de kan något tuktas till konsistens genom sin trohet mot en genre, vare sig denna är litterär (Hayden White) eller samhällsvetenskaplig (Michel Foucault, Pierre Bourdieu, SCOT-skolan). Läget har därmed blivit tacksammare för kunskapsrelativistiska angrepp på historievetenskapen.¹¹ Och detta till den grad att även en garvad historiker som Rolf Torstendahl numera är beredd att skrota sanningsbegreppet. Hans förslag att ersätta (faktisk) "sanning" med (social) "giltighet" lär dock inte tilltala fler än dem som räknar sig som makthavare i den internationella historikergemenskapen. Det sunda förnuftet invänder nämligen att grundfrågan därmed bara förflyttas från offentligheten till ett slutet rum, där världens mest ansedda (mest

11. För en lysande dekonstruktion av kunskapsrelativisternas moderna läror, se dock Stefan Björklund, "En författning för disputationen", *Skrifter utg av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala* 124, 1996, s 112–123.

citerade? högst betalda?) historiker (genom majoritetsbeslut?) avgör vilka (ja, vilka?) kriterier som skall gälla för att ett påstående skall anses som giltigt.

Däremot gör Torstendahl med sina högt ställda anspråk på systematisk kunskapsproduktion på sitt sätt klokt i att hålla undan allmänheten, de naiva realisterna (för att tala filosofspråk). Denna allmänhet har nämligen små och annorlunda anspråk på hur historia skall skrivas, såvitt detta kan fastställas genom språkbruket, så som det definieras i auktoritativa svenska, engelska och franska ordböcker.¹² Två typer av allmänt gängse synsätt på "historia" lyfter jag fram i detta sammanhang. Den ena är positiv, såtillvida som historia betecknar något minnesvärt, något att värda och (oftast, men inte alltid) värda. "Carolina Klüft *skrev i går idrottshistoria* genom att som första svenska kvinna hemföra en olympisk guldmedalj i sjukamp."¹³

Värdet av denna positiva inställning kan emellertid ifrågasättas, eftersom den lätt reducerar historieskrivning till vad jag har kallat medaljutdelning.¹⁴ Än mer så, om man kopplar den samman med det allmänna språkbrukets definition av begreppet historia i negativ mening: "Jag har visserligen felat, förklarade den skandaldrabbade ministern/storföretagaren/ishockeystjärnan/TV-idolen, men *det är historia nu*." Historien betecknar med andra ord något, som är oåterkalleligen förbi och följaktligen inte angår det aktuella livet; i varje fall duger den inte som prognosinstrument.

Ministern och så vidare har förhoppningsvis rätt i det aktuella fallet, men som allmän definition av historia duger denna definition lika litet för henne eller honom som för oss andra var-dagshistoriker. Tyvärr kan hon eller han hämta indirekt stöd från proffshistorikerna, som visserligen livligt propagerar för "den levande historien" men som samtidigt i likhet med Jarrick och Ågren poängterar att historikern måste göra rättvisa åt det unika, det engångsartade i förflutna förlopp. Och i min praktik som proffshistoriker är jag helhjärtat med på samma noter. Varför, det har jag analyserat i andra sammanhang, och konstaterar här bara att jag (liksom säkerligen också Jarrick och Ågren) menar att oåterkallelighet och unicitet inte behöver vara detsamma som betydelselöshet för framtiden.¹⁵

12. Göran B Nilsson, "History as an Artificial Science", i Bo Dahlbom, Svante Beckman & Göran B Nilsson, *Artifacts and Artificial Science*, Stockholm 2002, s 98ff ("Three historical variants").

13. Undantagsvis är det sorgliga kollektiva minnen som skall värdas, vilket då förstäligen nog kan påkalla politiska påbud: om detta må ni berätta.

14. Nilsson 1990, s 71ff.

15. Nilsson 1990 och Nilsson 2002, för uniciteten jämför densamme, "Fetischism och rationalism i kulturpolitiken", i Jonas Anshelm (red), *Modernisering och kulturarv. Essäer och uppsatser*, Stockholm/Stehag 1993, s 47f och "Biografi som spjutspetsforskning", i Nilsson 2004, s 115.

Icke desto mindre har jag som yrkesverksam vid en tvärvetenskaplig institution och som bankhistoriker erfarit att kolleger från andra discipliner (inte minst nationalekonomi) och anslagsbeviljande amatörer sorgligt ofta hemfaller åt ministerns generaliserade historiesyn: historievetenskapliga resultat har liten eller ingen relevans för framtida samhälleligt handlande. Historia har för dem – däremot och lika ofta – stort intresse som kvalificerad underhållning, varvid notapparaten dock ses som en belastning och stråvan efter sanning (eller giltighet) lika gärna kan ersättas med plausibilitet och med behärskandet av de stilistiska konstgrepp som postmoderniteten kräver för att göra narrationen övertygande.

Ett tydligt resultat kan avläsas i svenska allmänhetens allmännaste uppfattning av tidig medeltidshistoria, som har präglats av durkdrivna berättare som Dag Stålsjö och Jan Guillou, medan bröderna Weibulls trista resultat förpassats till bokmagasinets natt. Rolf Torstendahl påstår visserligen motsatsen, men tala om elfenbenstorn!

Efter denna varning mot att sikta mot stjärnorna återgår jag till skogsbrynet, efter att först ha markerat att jag som uppnåeligt ideal har förordat ett något högre siktmärke än så.¹⁶ Men en vidare utläggning av detta program får anstå till senare tillfälle, för här bör det ju främst handla om källkritik.

Sanning, sunt förnuft och källkritik till helgdags

Låt mig nu något närmare granska hur proffshistorikern hanterar rubricerade begrepp efter att ha tagit på sig sin vita skjorta och övergett sin egen vardagshistoria för att förbättra förfluten historieskrivning av mera allmänt intresse.

Därvidlag bör han enligt Rolf Torstendahl (numera) lägga sanningsambitionen åt sidan. Sanningsbegreppet duger kanske till vardags, menar Torstendahl, men tyvärr är vardagsspråket inte tillräckligt "precist och konsistent" för att uppfylla vetenskapliga krav. Mot denna ståndpunkt har jag (och Jarrick) redan invänt, men jag vill tillägga, att inte ens naturvetaren kan åstadkomma absolut sanning, när det gäller en så fundamental variabel för historiker som tid, eftersom tiden är ett steglöst kontinuum. Däremot klarar sig historikern utmärkt, eftersom hon skriver om och för människor för vilka den vetenskapligt "sanna" tidpunkten inte behöver ha någon betydelse, så

¹⁶ Nilsson 2002 förordar en fokusering på politisk historia och idéhistoria och därinom en koncentration till tidlösa problem och dilemman, som är oundvikliga i varje civiliserat samhälle, trots att samhället ogärna erkänner detta.

länge den uppfyller kravet på att tillhandahålla vad som kan kallas relationell sanning.

Det är sålunda ointressant, om exempelvis samlingsregeringens beslut den 23 juni 1941 att blixtsammankalla riksdagen nådde TT exakt klockan 12.55, om TTs föregående radioutsändning hade börjat exakt klockan 12.40 eller om TTs nästa utsändning satte igång exakt klockan 19.00. Smärre avvikelser från de "vetenskapligt exakta" tidpunkterna påverkar nämligen inte sanningshalten i påståendet att aktionerna inträffade i denna ordning, inte heller slutsatsen att den svenska allmänheten och de flesta av riksdagens ledamöter därmed fick ännu mindre tid på sig än regeringen avsett för att förbereda ett genomtänkt beslut i den tvistiga transiteringsfrågan.

Så ligger det till, och ingen kan eller behöver heller begära att en historisk framställning skall vara alltigenom sann, det räcker med de delar där (det var-dagliga) sanningsbegreppet är användbart. Detta borde vara självklart, eftersom en dynamisk historieskrivning inte bara producerar Torstendahlska punkter utan framför allt större helheter, berättelser, mer eller mindre avancerade narrationer, som sträcker sig från tidpunkten a till minst b (ofta nog till o).¹⁷ Avståndet mellan a och o fylls bland annat av deskriptiva utsagor, observationspåståenden med en av författaren markerad, varierande grad av sanningshalt (giltighetshalt): säkert, utan tvivel, troligen, sannolikt, möjligen – ty sådant är livet, både till vardags och helgdags. Däremot är sanningsbegreppet inte användbart när det gäller den övergripande struktureringen, som kan lovordas alternativt kritiseras inte därför att den är sann eller osann men därför att den genomförts mer eller mindre konsistent, utifrån ett fruktbart eller ensidigt perspektiv och så vidare, allt efter exempelvis Torstendahls minimikrav, som jag gärna skriver under.

Därmed har jag bäddat tillräckligt för att än en gång ta ut en viktig poäng med sannings- och sannolikhetsbegreppen, nämligen de sannolika eller sanna påståendenas förmåga att ifrågasätta eller rasera teoretiska konstruktioner uppförda på osäker eller falsk grund. Genom att därvid ta ett näraliggande exempel i Auður Magnúsdóttirs bidrag till temanumret får jag samtidigt tillfälle att motionera en gammal käpphäst, nämligen det fortfarande behovet att utsätta också den så kallade litteraturen, det vill säga teoretikerna, för källkritisk granskning. Hos teoretikerna kan man nämligen förvänta sig olika typer av allmänmänsklig tendens, varav en kan kallas den anakronistiska och

17. Redan en enkel händelse kan, som Arthur C Danto visat, återges narrativt, som en berättelse om en förändring från läge a till läge b.

som jag tidigare exemplifierat med bland annat Eli F Heckschers praxis.¹⁸ Så Magnúsdóttir är i gott sällskap, när hon enligt min mening har fallit offer för den allmänmänskliga frestelsen (i varje ny generation) att projicera nuläget alltför långt tillbaka i tiden. Därmed kan hennes konstruktion ifrågasättas eller raseras genom att en deltagare i seminariesamhället påvisar att den inte bygger på säkra fakta (oomtvistade sanningar).

Eftersom utrymmet är knappt och endast principen viktig inskränker jag mig till att bara ifrågasätta hennes tes, det vill säga att weibullskolans seger bidrog till att svensk medeltidshistoria har fört "en undanskymd tillvaro vid svenska universitet sedan 1940".¹⁹ Detta påstående stämmer inte med gamla handlingar i mitt minnesarkiv. Och även om dessa har gulnat och vittrat, så är jag dock ett förstahandsvittne, som både träffat och skakat hand med erfarna medeltidshistoriker, verksamma efter 1940, vilka även vi fåtaliga modernhistoriker i Uppsala i början av 1960-talet bedömde som framstående i sin genre: Erik Lönnroth (och forskade inte hans son Lars just på isländska sagor?), Ingrid Hammarström, Gösta Hasselberg, Jerker Rosén, Gunnar T Westin och Herman Schück; därtill kan troligen läggas flera etablerade men för tillfället glömda namn. Mitt konstruktiva råd till Magnúsdóttir blir därför att tona ner weibullskolans betydelse och i stället undersöka hur det kom sig, att den högt skattade medeltidshistorikern Carl-Göran Andrae i början av 1960-talet skolade om sig till folkrörelseforskare. Också detta påstående är sant, menar jag, även om jag är villig att revidera min åsikt efter andras kritiska granskning.

Just det, villig att revidera, och det är en viktig sida av det sunda förnuftets roll i vetenskapens kommunikativa gemenskap. Det sunda förnuft, som behövs för att begrunda temanumrets artiklar, förefaller för övrigt vid en första anblick inte vara mycket mera avancerat än vardagens. Här och där dyker visserligen upp en eller annan fackterm, men vid behov av översättning – exempelvis till *Dagens Nyheter*s kultursida – låter sig detta verkställa utan större svårigheter.

Tyvärr är detta en felsyn. Jag säger tyvärr, eftersom de flesta av oss vill vara goda demokrater och därför är redo att förkasta elitistiska idéer. Men det till synes allmänt spridda sunda förnuft som behövs för att ta till sig budskapen i *Historisk tidskrift* är nu en gång för alla icke-existerande hos en ald-

18. Göran B Nilsson, "Historia som humaniora", i Nilsson 1990, s 52ff.

19. Auður Magnúsdóttir är inte konsistent på denna punkt, eftersom hon något tidigare hävdar att forskningen i medeltidshistoria "klingade av efter 1940-talet".

rig så försigkommen 4-åring eller hos en presenil 64-åring. Däremot kan man märkligt nog tänka sig att artiklarna skulle kunna utsättas för kritisk granskning av förflutna filosofer alltifrån Sokrates i Aten till Immanuel Kant i Kaliningrad. Om de nu bara levde, förstås, och dessförinnan fick i sig en rejäl dos av kulturell transformation, som tillät dem att begripa vad en långtradare lastad med whisky kunde vara för ett underligt djur i ett underligt land, där auktoriteterna ljög en gång om året.²⁰

I varje fall vill jag gärna tänka mig den möjligheten, eftersom jag är övertygad om att det existerar gott om tidlösa, eller i varje fall ovanligt slitstarka och användbara sociala konstruktioner av den objektiva verklighet, som vi aldrig kan få säker kännedom om. Och det gäller inte bara materiella artefakter utan också immateriella.²¹ Platon och Kant anses fortfarande – trots sin tidsbundenhet – vara läs- och tänkvärda. Jungs arketyper dyker upp i olika tidsbundna former såväl hos Sofokles som hos Jules Verne. Horatius har fortfarande – trots sin tidsbundenhet – mycket att säga om den civiliserade människans villkor i ett komplicerat samhälle. Och Pieter Bruegel den äldre låter Ikaros störta till marken (det gjorde han redan i antiken) på ett självkritiskt sätt, som tilltalar mig och, tror jag, Maria Ågren.

Varför skulle inte det tidsbundet varierande vetenskapliga sunda förnuftet i sina bärande delar dela samma hoppningivande stabilitet? Att utreda frågan vilka dessa bärande delar kan vara överlåter jag dock åt framtida forskning. Jag nöjer mig här med att framhäva *en* sådan bärande del, källkritiken, som jag anser få sin tidlösa eller slitstarka karaktär som vetenskapligt instrument, om och just därför att den tar sikte på att eliminera *allmänmännsliga* svagheter, det vill säga svagheter som kan misstänkas existera hos källproducenterna oavsett deras klass, kön, ålder etcetera eller deras placering i tid och rum.²²

20. Detta förhållande belyser ytterligare en tveeggad fördel med det sunda förnuftets användning i det vetenskapliga arbetet: historikern slipper därigenom att sida upp och sida ned utreda en mängd omständigheter som är välkända eller självklart irrelevanta för honom själv och hans tilltänkta läsare i det aktuella tid-rummet. Men därmed följer också risken av tid-rumsbundna resultat.

21. Med artefakter menas mänskogjorda ting och institutioner, som bland annat tillgodoser människans praktiska behov av att kunna upprepa eller reversera skeenden utan nämnvärd värdeförlust, även om de strängt teoretiskt sett är unika och oåterkalleliga. Den unika tändsticka som slocknar innan en unik cigarill är tänd vid en unik tidpunkt låter sig ofta nog ersätta med en ny tändsticka, som tänder cigarillen vid en något senare tidpunkt. Slår jag i spiken snett och krokigt kan jag dra ut den med en tång och försöka med en ny. Om Konditori-Bageriet har slut på sina semlor, kan jag inhandla andra, något dyrare på Rådhuskonditoriet.

22. Samma text utläggs i en annan variant i Nilsson, "Den källkritiska processen", 2002 & 2004.

Att förbättra de berättande källornas var-dagshistoria

Jag vidhåller på det hela taget min gamla åsikt, att den traditionella källkritikens (ackuratessprövningens) dominerande ställning bör vara självklar "i alla sammanhang, där de berättande källornas frågeställningar sammanfaller med historikerns".²³ Men tyvärr har måltavlan för denna min pil av år 1973 flyttat sig ännu längre åt sidan sedan dess. Och det till den grad att, som Maria Ågren påpekar, "de flesta historiker [i dag] arbetar med källor som man betraktar som kvarlevor". För historikern gäller det numera inte bara att utsätta tiggande massor av ekonomiskt-historiskt och socialhistoriskt källmaterial för statistisk bearbetning, hon har dessutom att synliggöra tystlåtna samhällsgrupper och blottlägga outtalade mentaliteter och mönster för tanke och handling.

Som Arne Jarrick och jag själv har påpekat, är den traditionella uppdelningen av källmaterialet i kvarlevor och berättande källor inte hållbar.²⁴ Men även om man "for the sake of the argument" bortser från denna springande punkt, måste man ändå beklaga, att den just noterade utvecklingen riskerar att göra historikern hemmablind för de fruktbarheter som finns att hämta i en forskning som utgår från frågeställningar som sammanfaller med eller snarare liknar dem som återfinns i de medvetet berättande källproducenternas var-dagliga historieskrivning.

En viktig sida av den saken är den humanistiska aspekten, den som vid högtidliga tillfällen brukar karakteriseras som historikerns plikt att föra en dialog med människorna i det förflutna. Bakom denna sentimentala formulering återfinns emellertid mera krassa forskningsfördelar såsom möjligheten att analysera komplexa system och förlopp utan att behöva förlora sig i alltför lösa spekulationer.²⁵ För modernhistorikern öppnas stora möjligheter i

23. Nilsson 1973, s 80.

24. Jarrick framför i sin artikel ovan som "sitt centrala påstående [...] att all (eller nästan all) den information vi använder oss av om det förflutna måste betraktas som berättande källor (av mig och Johan Söderberg omdöpta till beskrivande källor) och att ingenting (eller nästan ingenting) kan betraktas som kvarlevor". Jag instämmer och gör anspråk på förstfödslovet till idén, framförd redan i *Historisk tidskrift* 1973:2, s 183ff och ytterligare utmejslad i Nilsson, "Den källkritiska processen", 2002 & 2004, s 133f, två uppsatser som av allt att döma gått Jarrick (och Söderberg) förbi. I den sistnämnda artikeln stryker jag det som Jarrick ovan har satt inom parentes men bibehåller termen "berättande källor", inte bara därför att den är allmänt vedertagen utan också därför att den gör större rättvisa åt mer avancerade källproducenter än dem som endast beskriver. Postulatet att all historia redan är skriven – omedvetet, undermedvetet eller medvetet – får vittgående konsekvenser för källkritikens del, av vilka Jarrick förtjänstfullt diskuterar några, men flera återstår, vilka jag efter fortsatt begrundande ser fram mot att få återkomma till i senare sammanhang.

25. Min regelbundna läsning av *Formvännen* har fått mig att undra över om det numera inte är en gradskillnad mera än en artskillnad mellan proffsärkeologernas och Västgötaskolans – numera Göta-

den vägen genom tillgången till omfattande arkiv med mängder av outnyttjat källmaterial – och även det begagnade källmaterialet blir som bekant nytt om man ställer nya frågor till det. Här sätter dock den moderna modernhistorikerns sunda förnuft gärna upp en varningssignal: Stopp! De stora arkivbildarna är definitionsmässigt makthavare, och de är definitionsmässigt mindre intressanta än diverse förbisedda och av offentliga och privata makthavare undertryckta grupper.

Detta finner jag vara en diskutabel och i varje fall ensidig ståndpunkt. Men ser man historieskrivning som en fråga om medaljutdelning kan man naturligtvis ifrågasätta värdet av min och Ulf Olssons biografier över A O Wallenberg respektive sonsonen Marcus Wallenberg, trots att ingendera lär kunna klassas som äreminnen över kapitalismens hjältar. Att skriva om en teoretiskt och praktiskt skarpsinnig makthavare som A O Wallenberg har dessutom haft andra fördelar än tillgången till ett rikt (och välordnat) arkiv.²⁶ Ty ställd inför nödvändigheten att sätta in dennes verksamhet i större sammanhang – bland annat därför att hans makthaveri inte bara påverkades av utan också påverkade dessa sammanhang – gäller det självklart för historikern att ta hjälp av äldre historieskrivning och samhällsvetenskaplig teori- bildning. I det avseendet har den traditionella källkritiken visserligen ställt till det – och så tycks fortfarande ofta vara fallet att döma av temanumrets artiklar – genom att betrakta det förflutnas källproducenter enbart som aktörer, vilka bara levererar svar på historikerns frågor. Naturligtvis bör de också betraktas som kreatörer, i bästa fall som avancerade teoretiker, väl i stånd att leverera fortfarande tänkvärda insikter och hypoteser till den sentide historikern. Jag har också, mycket riktigt, haft klart större utbyte av A O Wallenbergs teorier om det monetära systemet i ett civiliserat samhälle än av Milton Friedmans. Därmed är också sagt att jag – om tid och kraft hade förefunnits – mycket väl skulle ha kunnat göra en insats, som inte bara hade förbättrat tidigare historieskrivning om A O Wallenberg i synnerhet och svenskt 1800-tal i allmänhet utan också gjort nutidsfixerade samhällsvetenskapliga teoretiker välbehövligt medvetna om att dagens avancerade betalningsinstrument (från M o – M 6) inte är naturgivna utan medvetet skapade i en utdragen historisk process.²⁷

landshypotesens – skarpsinniga respektive fantasifulla spekulationer över komplexa samhällsförhållanden på grundval av ett påfallande tunt och bräckligt källmaterial.

26. Jämför Göran B Nilsson, "Den ideale forskningsbyråkraten", i Nilsson 2004, s 217–228.

27. Lyckligtvis finns det yngre och mera ambitiösa ekonomhistoriker, som är villiga att ta itu med denna angelägna uppgift. Dit hör professorerna Hans Sjögren och Sverre Knutsen, som i sitt nystartade

Några avslutande anmärkningar

Jag har här förespråkade ett historiskt forskningsprogram, som tar fasta på nödvändigheten att *förbättra en redan föreliggande historieskrivning, nämligen var-dagens*. Den luddiga/generösa termen "förbättra" är medvetet vald för att tillgodose diverse optimum-normala önskemål, som det inte är min sak att fastställa. De beror nämligen på det aktuella forskningsläget, som kan vara av högst varierande art och kvalitet, beroende till exempel på hur vardagens yrkeshistoriker, journalister och journanihilister, har skött sitt arbete.²⁸ Förbättringen kan till exempel bestå i att proffshistorikern tillför nya fruktbara perspektiv, kanske rentav en ny dimension eller – allra mest blygsamt – nytt material som bara bestyrker en redan föreliggande historieuppfattning. En oundgänglig förutsättning utifrån mina värderingar, det vill säga ett minimikrav, är dock att forskningen bedrivs *med objektiviserande metoder, varibland källkritiken intar en självklar plats*.

Vinsten med detta program är att det ger större garantier för ökad samhällelig och individuell relevans i den resulterande historieskrivningen.²⁹ Förlusten är att proffshistorikern tvingas trappa ned sina höga vetenskapliga ambitioner och nöja sig med att arbeta på en lägre nivå, som skulle kunna definieras som förvetenskap men som jag hellre vill kalla vetenskap.

Tyvärr måste jag hålla med Rolf Torstendahl om att en sådan regeländring – från vetenskap till vetenskap – kommer att ta lång tid, och att historikern under mellantiden löper stor risk att bli utdefinierad som ovetenskaplig. Däremot kan jag inte hålla med honom om att det finns alldeles för många källkritiska fundamentalister i Sverige (och övriga bidrag i detta nummer ger inget

projekt skall skapa generell (d v s även för framtiden användbar) teori utifrån en analys av de likartade bankkriserna i Norden med startåren 1878, 1921 och 1987.

28. När det gäller att åstadkomma vetenskapligt och samhälleligt relevanta resultat, kan historikersamhället jämfört med mediafolket principiellt sett glädja sig åt flera komparativa fördelar, som jag noterat i artikeln "Konsten att förtränga vetenskap", *Svenska Dagbladet* 19/7 1998: Färre anakronistiska värderingar, större förmåga till komplexifiering och nyansering (i stället för förenkling och tillspetsning), mindre tidspress, större möjligheter till systematisk insamling av källmaterial och större stråvan efter intersubjektiv giltighet. Till detta har jag ovan lagt större möjligheter att avläsa facit och man kan med Lennart Behrendtz ytterligare tillägga större förmåga att sätta in frågan i ett större sammanhang eller med Martin Kylhammar större förtrogenhet med ett historiskt perspektiv och större förmåga att skilja mellan lösbara problem och slitstarka dilemman; Martin Kylhammar, "Falsarier och försanthållna felaktigheter" i Martin Kylhammar, *Den tidlöse modernisten*, Stockholm 2004, s 250. Varför inte utnyttja dessa teoretiska fördelar i praxis?

29. Även om här förvisso återstår för vetenskaparen svårigheterna att få läsekretsen att ta till sig hennes nya resultat. Och de är klart större än för en naturvetare, som har sina kolleger som central målgrupp. För kulturvetaren tillkommer allmänheten och därmed ett hav av ideologisk tröghet, som till råga på allt gärna återkommer längre fram i form av svårutrotade faktoider; om dessa, se Kylhammar 2004, s 244ff.

stöd för hans påstående). I varje fall har jag inte stött på något sådant exemplar på såg de senaste 25 åren. Däremot har de källkritiska fundamentalisterna märkligt nog under samma tid gjort sig breda på kontinenten i den musikhistoriska genren. Och nog har de därvid drabbats av den fara (tendensrisk) som gäller alla fundamentalistiska teoretiker, nämligen den att man överskattar sina teories räckvidd och vikt. Å andra sidan kan jag inte förneka att den skoningslösa kritiken av sentida (tidsbundna) utgåvor, återställandet av urtexterna och det framgångsrika arbetet med att återgå till tidstroga instrument och samtida uppförandep Praxis inte bara har urartat till självändamål utan också resulterat i smärre underverk som i fråga om JS Bachs cembalokonserter och cellosviter.

Det ligger därför nära till hands att jämföra den självtillräcklige musikaliske källkritikern också med en konservator som genom varsam rengöring av tavlan återställer lusten i ett förflutet mästerverk – kvarlevan med tidlösa kvaliteter.³⁰ Och varför inte i sin tur jämföra konservatorn med bröderna Weibull & Co, som avlägsnade all färg som hade pålagts av sentida (hötorgs)-konstnärer för att därunder endast återfinna några intetsägande kritstreck? Visst hade konservatorn anledning att ställa tavlan i museimagasinet, även om han dessförinnan borde ha betänkt, att världen ibland vill bedragas.

Att källkritik skulle vara en allena saliggörande metod har jag aldrig hävdad. Ändå har jag aldrig tvekat att uppträda som fundamentalist i inskränkt mening, eftersom jag värderar källkritiken högt som en av få metoder, som uppfyller de strängaste krav vi kan ställa på tidlöshet och universalitet – se ovan. Detta begränsade evangelium har förtjänat och förtjänar fortsatt propaganda, dels av vetenskapliga, dels av psykologiskt-pedagogiska skäl. Som Maria Ågren så riktigt påpekar, är ju källkritiken inte något "som särskiljer oss från andra empiriska vetenskaper, utan tvärtom det som *förenar* oss med andra empiriska vetenskaper". Att källkritik har blivit en specialitet för just historiedisiplinen är visserligen inget att skryta med, eftersom metodens uppkomst och förfining låg i korten, när äldrehistorikerna tog itu på allvar med de indirekta observationernas problematik. Men det är tvärtom heller inget att skämmas för, att historikern kommunicerar metoden till kolleger i andra kulturvetenskaper, som inte har haft lika stor anledning att systema-

30. För den ansvarsfulle kulturvetarens plikt och svårigheter att restaurera framstående kreatörer som Verner von Heidenstam, Sten Selander och Nils Hasselskog, se senast Martin Kylhammar, "Om det fortfarande behovet av samverkan mellan idéhistoria, litteraturvetenskap och historia", i Kylhammar 2004, s 185ff.

tiskt befatta sig med ämnet.³¹ Dessa mindre bevandrade kolleger har inte heller reagerat annat än positivt på de kortkorkurser som regelbundet anordnats i Linköping på den tvärvetenskapliga institutionen Tema Teknik och social förändring.

En annan anledning att ägna sig åt undervisning i källkritik är den välkända psykologiskt-pedagogiska möjligheten att stärka självförtroendet hos den blygsamma nybörjaren: Även lilla jag kan avgöra vetenskapliga frågor. Aha!

History as Knowledge.

The Historian is not Able to Become a Scientist but Well Capable to Produce Better Knowledge

The article develops the program for a "partly new" theory of history, which I outlined in my contribution "History as an artificial science", for the anthology *Artifacts and artificial Science*. A fundamental starting point is the seemingly trivial observation that "the past extends all the way to the present," i. e. to the interface between the past and the future. Interesting complications arise if one connects this statement to the equally trivial claim that "the historian's task is to describe the past." For from this follows that all people are every-day historians, unceasingly writing what I have called ongoing history (O-history). This in contrast to those people who call themselves historians – amateur historians or professional historians – and who produce what I have called conventional history (or C-history). Or is there really a theoretical difference?

As I demonstrate in the article the answer is no, even if the ongoing history writing usually is of a short-term and forecast oriented nature and based on direct observation of the so-called reality – which in fact cannot avoid being a social – though a remarkably stable – construction. I have not been able to discern any distinct limit in time. And even in the ongoing history writing complete professions can be found, whose principled situation is the same as that of the conventional historian, i. e. they are dependent on indirect observation of past events and processes. To this group belongs physicians, lawyers and not least journalists, the last of whom are especially emphasized in the article, since they are often engaged in political history writing, which I have programmatically emphasized as a central task for conventional history writing too.

31. Givetvis gäller detta också mindre medvetna historikerkolleger i andra länder, som t ex England, jfr därom Nilsson, "Den källkritiska processen", 2002 & 2004, s 146 med not 26.

From the thesis that the same rules of method ought to be normative both in ongoing history writing (O-history) and in conventional history (C-history), the use of the concepts of truth, common sense and source criticism are investigated in the two genres. From this it is clear that the theoretical relativist of knowledge is in trouble if he applies his tenets in the ongoing history writing – incidentally a corresponding demonstration could be conducted with regard to the presently extinct arch positivist. Inversely, it is demonstrated how the ambitious, conventional history writer in say 50 years would stand helpless before the task of structuring, describing, analyzing and explaining the entire complex reality, which is right now subjected to the ongoing history writing of six and a half billion people.

Consequently, the author's advice to the conventional historian is that she ought to reduce her high scientific ambitions and be content primarily with improving the already existing, ongoing history writing. There are several good opportunities here, which are thoroughly discussed in the article. In her aspiration to give her enterprise badly needed relevance to social and individual practice the historian may nevertheless never refrain from using objectifying methods. Among these source criticism assumes a prominent place since its principles claim to be universal, i. e. valid for all source producers in all places and times.